

Rapport

BARK – Bevaringsprogram for utvalgte arkeologiske kulturminner og kulturmiljø

Innspill og synspunkter fra
Sør-Trøndelag fylkeskommune

Innledning

I år har vi holdt en en unormalt høy profil når det gjelder skjøtselsarbeid, som et forsøk på å styrke denne biten av forvaltningen ytterligere. Arbeidet med tilstandoversikt og prioritert liste for arkeologiske kulturminner som er/ønskes tilrettelagt for publikum i Sør-Trøndelag, er derfor gjennomført stykkevis i feltsesongen mellom skjøtsel og planarbeid.

Som det vil fremgå har det ikke vært mulig å besøke samtlige kulturminner som er omtalt i tilstandoversikten og i den prioriterte listen. Dette arbeidet må fortsette til neste år. For øvrig har flere prosjekter kommet til i løpet av høsten og er derfor i oppstartfasen.

Det er allerede nedlagt en betydelig innsats for i tilrettelegging av arkeologiske kulturminner i Sør-Trøndelag. I bunn for denne innsatsen ligger *Handlingsplan for kulturminner i Sør-Trøndelag 2001-2012*, som det har vært arbeidet målrettet etter i lang tid. Vi mener derfor vi har et godt grunnlag med oss inn i BARK, nå som målene skal innfris innen 2020.

Svar fra kommunene

Vi har sendt forespørsel til kommunene i Sør-Trøndelag og hørt om de vil være med som prosjektpartner i BARK. 14 ville delta, 10 har ikke svart og 1 ville ikke delta. Flere av kommunene vi ikke har fått svar fra, har vi imidlertid avtaler med fra før i en eller annen form. Det er ikke gjort avtaler om konkrete pengebevilgninger knyttet til BARK pr. i dag.

Agdenes kommune	Vil delta
Bjugn kommune	Vil delta
Frøya kommune	Ingen formell tilbakemelding
Hemne kommune	Ingen formell tilbakemelding
Hitra kommune	Vil delta
Holtålen kommune	Vil delta
Klæbu kommune	Vil delta
Malvik kommune	Vil delta
Meldal kommune	Vil delta
Melhus kommune	Vil delta
Midtre Gauldal	Ingen formell tilbakemelding
Orkdal kommune	Ingen formell tilbakemelding
Oppdal kommune	Vil delta
Osen kommune	Ingen formell tilbakemelding
Rennebu kommune	Vil delta
Rissa kommune	Ingen formell tilbakemelding
Roan kommune	Vil delta
Røros kommune	Ingen formell tilbakemelding
Selbu kommune	Vil delta
Skaun kommune	Vil ikke delta
Snillfjord kommune	Vil delta
Trondheim kommune	Ingen formell tilbakemelding
Tydal kommune	Vil delta
Ørland kommune	Ingen formell tilbakemelding
Åfjord kommune	Ingen formell tilbakemelding

Landssamlingen 2011

Det ble klargjort en del momenter ved BARK på Landssamlingen 2011. Blant annet er ikke forventet finansiering på plass, og de store prosjektene (nivå 3) kan tidligst starte opp i 2013, ble det sagt. Det kan derfor stilles spørsmål ved den bebudete *satsningen* på skjøtsel av arkeologiske kulturminner, som ble flagget ved skjøtelsesseminaret i Sandefjord i 2010. Videre ble det signalisert at når prioriterte kulturminner/kulturmiljø var i ønsket stand, ville en regne det som at målene var nådd og at en da gikk inn i en

slags "driftsfase" hvor midler fra RA ville opphøre. Med den manglende oppfølgingen av de store prosjektene *Fotefar mot nord* og merkingen av *Pilegrimsleden* i 1997 friskt i minnet er dette tankevekkende.

Om oppfølging og vedlikehold

I kjent stil legges det opp til at regional forvaltning skal samarbeide med kommuner, historielag, grunneiere eller andre frivillige i skjøtselsarbeidet. En skjøtselavtale skal sikre langsiktighet og forutsigbarhet. Erfaringsmessig vet vi at dette i mange tilfeller ikke fungerer. Førstegangsinteressen er som regel stor, men etter et par år fordamper entusiasmen. Vi har ingen sanksjonsmuligheter hvis skjøtselsavtaler ikke overholdes. En kan derfor undre seg over om hvor lenge en skal forfølge en slik fremgangsmåte. I stedet for å bruke tid og ressurser på å få i stand skjøtselsavtaler og å følge dem opp, er konkret skjøtselsarbeid i egen regi trolig bedre bruk av offentlige midler. Dermed vet vi også at det blir gjort.

Kommuner, historielag, oppriktig interesserte grunneiere eller andre frivillige er fint, og den som vil delta er selvsagt velkommen. Vi har flere gode frivillige og offentlige samarbeidspartnere i Sør-Trøndelag. Det kan imidlertid settes et stort spørsmålstegn ved om kulturminnevernet skal basere skjøtselsarbeidet sitt på at folk skal arbeide gratis for offentlig forvaltning. Er ikke dette uprofesjonelt og i det lange løp også umoralsk? Det er også et paradoks at et hvert tiltak som kan komme i berøring med fornminner er omgitt av et strengt forvaltningsregime regulert av kulturminneloven, mens skjøtselsarbeidet, selve kontakten med kulturminnene i marken, gjerne kan overlates til ufaglærte.

Vi mener det er viktig at regional forvaltning er synlig i skjøtselsarbeidet og selv gjør et ærlig arbeid i marken sammen med eventuelle samarbeidspartnere. Da unngår vi rollen som belærende kontrollinstans som puster eventuelle samarbeidspartnere i nakken og maser om å oppfylle forpliktelser i skjøtselsavtaler.

BARK og finansiering

BARK forsetter en 50-50 fordeling mellom Riksantikvaren og fylkeskommunen/andre. Til forskjell fra tidligere, hvor vi fritt disponerte midler fra Riksantikvaren til skjøtsel, innebærer BARK en øremerking av midlene til de prioriterte enkeltprosjektene. Dette gjør selvsagt at fylkene må bestrebe seg mer på å oppnå avtaler med kommuner eller andre for å frigjøre midler fra Riksantikvaren. Dette kan gi en ny giv for å formalisere samarbeidet med for eksempel kommunene. Bruk av ny teknologi er en ikke uvesentlig faktor i så måte. Digital formidling kan være et virkemiddel kommuner eller andre ser potensialet i, og som kan vekke interessen for kulturminner på en annerledes måte (mer om dette nedenfor).

Prissatt egeninnsats vil være den mest realistiske delfinansieringen vi kan bidra med i de fleste tilfellene. Øvrige midler ut over de begrensede vi selv disponerer må vi søke utenfor fylkeskommunen; og det skal vi selvsagt gjøre. Det samme gjelder sannsynligvis også for mange kommuner. For eksempel har vi ordninger hvor personer fra kommunene deltar sammen med oss i marken et visst antall dager hvert år, yter bistand med maskinell hjelp etc.

Om representativitet og lokalt initiativ

Det understrekes at vi skal legge vekt på og fange opp, gode lokale initiativ samt stimulere til egeninnsats og egne prosjekter. Dette forsøker vi å gjøre. Men det er en ikke uvesentlig motsetning mellom kulturminner av lokal interesse og de vi anser som viktige som regional forvalter. Ikke minst når det gjelder representativitet. BARK forutsetter 1 tilrettelagt kulturminne/kulturmiljø i hver kommune samt et større tilretteleggingsprosjekt pr. fylke. Dette kan aldri bli representativt. Men det er nok det mest *realistiske* å få gjennomført frem mot 2020. Herunder ser vi det som en fordel at vi nå beveger oss mer bort fra enkeltminner og i stedet setter helhetlige kulturmiljø i fokus.

Univversell utforming og digital formidling

For å tilnærme oss kravet til universell utforming, har vi så langt kun prioritert svaksynte og mennesker som benytter rullestol eller har nedsatt bevegelse. Vi har flere satt opp plattformer som gjør at en kan nå helt frem til kulturminner og få en eller annen opplevelse. Svaksynte forsøker vi å ta hensyn til ved bruk av relevant font, farge, kontrast og ingressbruk på skiltene.

For å nå enda flere har vi utviklet et produkt for digital formidling av kulturminner via mobiltelefon. Ved å skanne en QR-kode på skiltene, kan en få informasjon gjennom mobiltelefonen som lyd, tekst, bilder eller video. Produktet ble lansert i Rissa kommune nå i høst med svært gode tilbakemeldinger. Å bevege seg utenfor det tradisjonelle skiltet som medium, gjør at flere kan fatte interesse for kulturminner. Mer om dette på www.kulmin.no eller prøv selv med denne QR-koden:

Konklusjon

Tross noen kritiske utfall ser vi lyst på situasjonen her hos oss. Vi har igangsatt arbeidet med ny regional plan for kulturminner, hvor BARKs prioriterte liste vil ha en fremtredende plass. Vi arbeider også målrettet med å få på plass en hel stilling dedikert til skjøtsel. Kanskje vil en fornuftig finansiering til skjøtsel komme på plass om noen år? Om ikke annet så er BARK en skritt i riktig retning når det gjelder å sette skjøtsel og tilrettelegging av kulturminner i fokus. I produksjonslinjen som forvaltningsarkeologien arbeider etter (plan til høring-registrering-bevaring) er skjøtsel, tilrettelegging og opplevelse av kulturminner uten tvil det viktigste sluttproduktet. Det er også den delen av kulturminnevernet det er mest givende og udelt positivt å arbeide med.

Hans Marius Johansen
Hans.marius.johansen@stfk.no